

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Suomen tulevaisuus perustuu osaamiseen ja kilpailukykyyn

Jokaisella suomalaisella on oltava mahdollisuuksia kouluttautua ja oppia, jotta hän voi menestyä omassa elämässään. Koulutuksen saavutettavuus, tasa-arvo, laatu ja vaikuttavuus ovat hyviä lähtökohtia selonteolle. Yhteiskunnan peruspilarina toimiva koulutusjärjestelmä mahdollistaa Suomen toisen peruspilarin eli työn ja yrittäjyyden. Työllistymisen tai yrittäjyyden mahdollistava osaaminen luo samalla tasa-arvoisempaa Suomea. Arene esittää, että selonteon jatkovalmistelussa korostetaan nykyistä enemmän Suomen kilpailukykyä ja alueiden elinvoimaa, jotka lausunnolla olevassa versiossa ovat valitettavan heikosti esillä. Ammattikorkeakoulujen kannalta keskeinen pk-yrityssektori ja sen palveleminen koulutuksen ja TKI-toiminnan keinoin ei näy riittävästi selonteon linjauksissa.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Vuoteen 2040 ulottuvan selonteon tavoite koulutustason nostamisesta ei ole riittävän kunnianhimoinen. Monissa kilpailijamaissa puolet nuorista aikuisista suorittaa jo nyt korkeakoulututkinnon, joten Suomen tavoitteen 2040 pitäisi olla enemmän. Esitämme kirjattavaksi, että vähintään 60 prosenttia 25–34-vuotiaista suorittaa korkeakoulututkinnon 2035-vuodesta lähtien. Tämä on selkeä vastaus työelämän osaamistarpeiden muutokseen.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Korkeakoulutuksen laajentuminen edellyttää koulutukseen hakeutuvilta osaamista, joka mahdollistaa korkeakoulutuksessa menestymisen. Laajentuvan oppivelvollisuuden lisäämät tutkintomäärät eivät riitä vaan perusopetuksesta ja toisen asteen opinnoista tarvitaan myös parempia oppimistuloksia. Erityisesti ammatillisen koulutuksen päättävät tarvitsevat nykyistä

paremmat sivistykselliset valmiudet korkeakouluopintoihin. Arene korostaa, että korkeakoulutuksen laajentaminen ei saa heikentää aikuisten mahdollisuuksia kouluttautua.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Korkeakoulujen kannalta merkittävimmät esitykset koskevat tutkintokoulutuksen määrällisten tavoitteiden kasvattamista niin kotimaisten kuin ulkomaalaisten opiskelijoiden osalta, koulutuksen saavutettavuuden ja tasa-arvon parantamista sekä koulutuksen rakenteellisia ja ohjauksellisia muutoksia.

Selonteossa esitetty tavoite korkeakoulujen yhteisestä ja kaikille avoimesta verkko-opetuksesta tulee toteutuessaan muuttamaan korkeakoulujen toimintaa, minkä pitää näkyä myös korkeakoulujen ohjauksessa. Digitalisaation ytimessä ovat korkeakoulujen insentiivit erikoistumiseen ja oman osaamisen tarjoamiseen muille korkeakouluille ja muiden korkeakoulujen osaamisen hyödyntäminen. Digitalisaation avulla on mahdollista laajentaa oppimisen mahdollisuuksia maan eri osissa. Sen rinnalla tulee muistaa, että korkeakoulut tuovat alueille myös TKI-osaamista työ- ja elinkeinoelämän kehittämiseksi. Suomi tulisi olla edelläkävijä TKI-toiminnan digitalisaatiossa.

Osaamistason ylläpito ja siihen investointi on yksi tärkeimmistä Suomen kilpailukykytekijöistä.

Korkeakoulujen tehtävien laajentuessa niin tutkintokoulutuksen, jatkuvan oppimisen kuin TKI-toiminnan osalta on varmistettava riittävä, ennakoitava ja pitkäjänteinen rahoitus. Tutkintotavoitteiden kasvattamisen osalta selonteossa todetaan resursseja lisättävän tavoitteiden mukaisesti. Tätä pidämme välttämättömänä, jotta koulutuksen laatu ja saavutettavuus voidaan varmistaa. Muiden tavoitteiden osalta selonteossa ei esitetä selkeitä lisäresursseja korkeakouluille ja osin puhutaan myös resurssien pienemisestä.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus suoritettua tutkintoa kohti laski 2010-luvulla 30 prosenttia, joten Arene pitää välttämättömänä, että selonteossa sitoudutaan lisääntyvien tehtävien rahoittamiseen täysimääräisesti. Viime vuonna päätetyt opiskelijamäärien lisäykset tarkoittavat rahoituksen supistumista opiskelijaa kohden. Selonteossa tulee sitoutua kasvattamaan korkeakoulutukseen kohdennettuja resursseja vähintään samassa tahdissa OECD-maiden keskimääräisten koulutuspanosten kasvun kanssa.

Vuosien 2014–15 ammattikorkeakoulu-uudistus loi osakeyhtiömallisen korkeakoulun. Yksityisoikeudellinen järjestämismuoto on osoittautunut ammattikorkeakouluissa menestykseksi, ja sitä kannattaa hyödyntää muillakin koulutussektoreilla.

Koulutuksen rakenteiden kehittämisessä on varmistettava, että erilaiset toimijat jatkossakin täydentävät toisiaan ja haastavat toisiaan kehittymään. Erilaisilla toimijoilla on kuitenkin oltava nykyistä tasa-arvoisemmat toimintamahdollisuudet. Korkeakoulutuksessa tämä tarkoittaa esim. korkeakoulusektoreiden tutkinto- ja virkanimikkeiden yhdenmukaistamista, jolla olisi merkittävä vaikutus erityisesti ammattikorkeakoulujen kansainväliseen toimintaan.

Suomi tarvitsee kaikki lahjakkuudet käyttöönsä. Tämän vuoksi ammattikorkeakouluissa suoritettujen tutkintojen jälkeiset jatko-opintoväylät on selkeytettävä tohtorikoulutukseen asti niin, että pitkiä opintopolkuja ja päällekkäisyyksiä voidaan karsia.

Korkeakoulutuksen laajentuminen edellyttää opiskelijaksi ottamisen perusteellista muuttamista, jotta opiskelijavalintojen lähtökohtana ei ole koulutukseen pääsyn rajoittaminen vaan mahdollistaminen.

Työelämälähtöisen korkeakoulutuksen merkityksestä ja tarpeesta kertovat Osaamisen ennakoitifoorumin tulokset, joiden mukaan AMK-koulutetun työvoiman tarve kasvaa. Duaalimalli on osoittanut toimivuutensa ja nyt tulee varmistaa, että työelämälähtöistä korkeakoulutusta on tarjolla myös jatkossa. Ammattikorkeakoulut ovat Suomen vahvuus nyt ja myös 2030-luvulla. Suomen kilpailukyvyyn ja alueiden elinvoiman takaamisessa korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen voi olla toimenpide, mutta sen ei pidä olla tavoite itsessään.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Työelämälähtöiselle tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle on alueellinen tarve, joka kohdistuu erityisesti pk-sektorin uudistumiseen ja kehittymiseen. TKI-toiminta, jonka korkeakoulukampukset tuovat alueille, on elinvoiman perusta koulutustarjonnan ohella. Tätä on kehitettävä osana TKI-tiekartan toimeenpanoa. Ammattikorkeakoulujen luontevana roolina on rakentaa monitoimijaisia työelämäverkostoja sekä varmistaa hankkeissa kehittyvän uuden osaamisen siirtyminen laajemmin yhteiskunnan ja elinkeinoelämän käyttöön.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Suomen väestökehitys on yksi selonteon lähtökohdista. Huomion kiinnittyessä erityisesti nuorille suunnatun koulutuksen haasteisiin, jäävät aikuisten monipuoliset ja kasvavat oppimisen tarpeet ilman kunnollista tarkastelua. Korkeakoulujen jatkuvan oppimisen tarjontaa ja aikuisten koulutusmahdollisuuksia käsittelevissä osioissa on keskitytty lähinnä tutkintoa pienempien osaamiskokonaisuuksien tarjonnan kehittämiseen. Työikäisen väestön määrä kasvaa eikä heidän oppimisensa tarpeita voi rajata lyhytkestoiseen kouluttautumiseen vaan asiantuntijoiden työuran aikainen kehittäminen vaatii monipuolisia oppimisen mahdollisuuksia. Selonteko tunnistaa heikosti aikuisten tarpeen osallistua tutkintoon johtavaan koulutukseen työuran aikana. Työmarkkinoiden kannalta myös tutkintokoulutuksella on merkittävä rooli työikäisen väestön osaamisen kehittämisessä ja siksi tutkintokoulutuksen joustavat suoritustavat tulisi ottaa vahvemmin esiin selonteossa. Esimerkiksi ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot (YAMK) ovat toimiva ja suosiotaan kasvattava koulutusmuoto työuran aikaiseen osaamisen kehittämiseen. Korkeakoulujen kaiken tarjonnan pitää tulevaisuudessakin olla avoinna työikäisille.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa esitetty huoli varhaiskasvatuksen kelpoisen opetushenkilöstön riittävydestä ei ratkea yksin yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen laajentamisella. Varhaiskasvatuksen sosionomeille tulisi palauttaa varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys ja mahdollisuus edetä päiväkodinjohtajan tehtäviin, jolloin voitaisiin varmistaa varhaiskasvatuksen kelpoisen henkilöstön riittävyttä koko maassa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

**Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat**

-

Ylönen Nina
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry